

A. Suelzera SP (str. 9–52), zatim (poglavlje 2) opisuje religijske ustanove Izraela od J.J. Castelota (str. 53–140). Potom slijedi (3. poglavlje) Starozavjetna biblijska teologija koju je napisao J.L. McKenzie. (str. 141–226). To je prvi dio knjige, posvećen Starom zavjetu. Slijedi drugi dio knjige, posvećen Novome zavjetu. Poglavlja nose naslov: Današnje istraživanje Novoga zavjeta (J. S. Kselman, str. 227–264); Bitni elementi novozavjetne misli (D. M. Stanley, str. 265–356); Pavlova teologija (J. A. Fitzmeyer, str. 357–434); Ivanovska teologija (B. Vawter, str. 435–466).

Kako se iz same strukture knjige vidi obuhvaćena je sva biblijska teologija. Obuhvaćeno je čak i ono što u strogom smislu ne spada na biblijsku teologiju, ali uvelike pomaže boljem razumijevanju biblijske teologije, kao npr. religijske institucije Izraela i današnje istraživanje Staroga i Novoga zavjeta. Tim dodatnim poglavljima knjiga je dobila zaokruženu cjelinu pa ona studentu teologije, a i svakome koji se zanima za studij teologije, može pružiti temeljit uvid u biblijski misaoni svijet Staroga i Novoga zavjeta. Zapravo, to je knjiga koju smo dugo iščekivali i dugo osjećali njezin nedostatak.

Knjiga je pregledno napisana. Tome uvelike pridonose brojevi uz rub teksta i kazalo imena i pojmova na kraju knjige (str. 471–491). Knjiga bi bila još preglednija da su označena poglavlja i (što je možda prezahtjevno) da su na svakoj stranici brojevi poglavlja i naslovi.

Čestitamo prevodiocu na izvrsno obavljenom poslu. Knjiga se tako lako čita kao da je izvorno napisana hrvatskim jezikom. Prevodilac se uspio osloboditi robovanja izvornom engleskom tekstu te engleski tekst ne samo prevesti nego uistinu pohrvatiti. Čestitamo i izdavaču što se usudio na izdavanje doista kapitalnog teološkog djela za naše studente i sve one koji vole Bibliju, kad znamo koliko je skupo u naše vrijeme izdavanje ovakvih knjiga. Vjerujemo da će knjiga biti ubrzo rasprodana. To će ujedno biti najbolji znak povjerenja prema knjizi i izdavaču. Knjigu bi doista trebao imati svatko koji se bavi teologijom, osobito svećenici, redovnice i studenti teologije.

Edward SCHILLEBEECKX, DIE AUFERSTEHUNG JESU ALS GRUND DER ERLÖSUNG. Quaestiones disputatae 78, Herder 1979. Str. 150

Suvremeni teolog svjetskog glasa Edward Schillebeeckx pokušava svojim djelima suvremenu čovjeku otvoriti putove k spasenju koje mu Bog nudi po Isusu Kristu. Pokušava graditi mostove između iskustvena života suvremena čovjeka i spasenjskog djela Isusova. Zato su njegova djela od egzistencijalne vrijednosti i važnosti. To su osobito njegova dva posljednja velika djela „Jesus. Die Geschichte einem von Lebenden“ i „Christus und die Christen. Die Geschichte einer neuen Lebenspraxis“. Te su knjige doživjele oduševljenje čitalaca, ali i stanovite kritike od nekih kritičara.

U ovom djelu „Die Auferstehung Jesu als Grund der Erlösung“ odgovara svojim kritičarima – onim ozbiljnima (jer ima i neozbiljnih kritičara koji ga uopće nisu shvatili) – tumačeći svoje stavove i mišljenja. Pisac u šest poglavlja načini i raspravlja vrlo važna pitanja kršćanske vjere i vjerskog iskustva, pitanja kristologije, stvaranja i spasenja. U tim poglavljima on zapravo ukratko rekapitulira, vrlo pregatno, sadržaj svojih dviju knjiga o Isusu. O događaju objave Božje moramo uvijek iznova razmišljati. Istina, nama je sadržaj vjere već pružen u teološki formuliranim izričajima (Pisma, crkveno učiteljstvo, različite teologije i izričaji vjerničkih iskustava). No sadržaj vjere nije nam dan u čistom stanju, „à l'etap pur“, nego u stanovitim jezičnim odnosno govornim izričajima. Ti izričaji sadrže stanovitu teološku refleksiju i da bi se shvatili potrebno ih je opet iznova proučavati upravo u odnosu na govorne izričaje, na jezik. Jezik je sredstvo izražavanja te nipošto nije čisti izraz neposredna vjerničkog iskustva. Zato ako nastojimo teološki istražiti objavu o Isusu, moramo nužno istražiti i strukturu tog vjerničkog govora o Isusu. Razmišljati o predmetu vjere (ovdje konkretno o Isusu) znači razmišljati o načinu kako se u prošlosti o tom predmetu razmišljalo i izražavalo odnosno govorilo.

U ovom djelu koje namjerno objavljuje u nizu koji se zove *Quaestio disputata* pisac želi istaknuti pretpostavke, načela shvaćanja i metode tumačenja na temelju kojih je napisao ona svoja dva velika djela o Isusu. Tumačeći svoje pretpostavke, svoja načela i metode odgovara kritičarima na prigovore – na one ozbiljne – koje su mu u svojim kritikama iznijeli. Na pamflete i karikaturna prikazivanja – kakva su se pojavila i u našoj literaturi – pi-

Adalbert Rebic

sac se ni ne osvrće. On pokušava trijezno i ozbiljno odgovoriti svim trijeznim i ozbiljnim misliocima koji su, pročitavši pažljivo njegova djela, ostali s nekim pitanjima.

U čitanju nečije knjige čitalac može iz danog teksta pročitati ono što pisac nije ni namjeravao napisati. Još je gore ako u tom svjetlu prosuđuje i napada knjigu naprosto. Mora-mo priznati da svi mi tako ponekad postupamo. I ne radi se tu o dogmatskom pluralizmu nego o pluralizmu strahova i briga. Dakako, protiv pluralizma briga i strahova nipošto se ne želimo boriti, ali nitko nema pravo da svoje vlastite brige i strahove monopolizira i nameće drugima kao jedino važeće. Briga oko „pravovjerja“ je sasvim opravdana. Ali je isto tako sasvim opravdana i briga oko toga da radosnu vijest prenesemo neskrraćeno ali u jeziku shvatljivom našim suvremenici. A to je — kaže pisac u uvodu — bila upravo njegova briga. Pisac se obradovao nad činjenicom što se zapravo svi kritičari — i s evangeličke i s katoličke strane — slažu.

Piscu je osobito stalo do toga da čitaocima protumači načela razumijevanja odnosno shvaćanja unutar kojih i na temelju kojih su napisane obje knjige o Isusu. Ovim djelom, objelodanjenim u *Quaestio disputata*, pisac želi razbiti one perspektive koje su neki čitaoci šami stvorili a koje u njegovim knjigama nisu prisutne. Samim time već je dao odgovor na mnoga pitanja koja su nastala u nekih čitalaca.

Knjigu pisac nipošto ne piše kao „apologiju“ („Cicero pro domo sua“). Uostalom sam je pisac već u uvodu svoje prve knjige napisao da moli za zdravu kritiku. Upada, međutim, u oči da kritika nije došla sa strane egzegeta kao što je pisac očekivao, nego sa strane nekih *sistematskih teologa* (dogmatičara). Ta činjenica vrlo mnogo govori o nemiru i strahu koji je prisutan u nekih sistematskih teologa, jer ne znaju kako postupiti i što učiniti s podacima suvremene kritičke egzegeze. Oni su nakon velikih uspjeha i otkrića suvremene egzegeze ostali nijemi.

Knjiga je vrlo interesantna, jer pokušava protumačiti gotovo sva goruća područja vjerskog iskustva pa je stoga preporučamo svim teolozima, a posebice onima koji su pokušali čitati Schillebeeckxova djela o Isusu.

Bernard HÄRING, KRISTOV ZAKON, Dru-gi svezak: Prvi dio posebne moralke (prijevod s njemačkog izvornika: *Das Gesetz Christi. Moralthologie. Dargestellt für Priester und Laien*, Zweiter Band: *Leben in der Gemeinschaft mit Gott und dem Nächsten. Erste Teil der Speziellen Moralthologie*. Erich Wewel Verlag, München und Freiburg, 1967), Izd. Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1980., 532 str.

O Bernardu Häringu, najuglednijem suvremenom moralisti, početniku poznate rimske akademije za moralnu teologiju „Alfonsianum“, autoru brojnih studija, članaka i prikaza kod nas se pisalo u više navrata.

Dr Jordan Kuničić, profesor moralne teologije na Fakultetu u Zagrebu je među prvima našu javnost upoznao s teološko-moralnim mislima glavnog Häringovog djela *Kristov zakon* (u daljnjem navođenju KZ). U članku pod naslovom *Krist kao arhitektonska ideja moralke*, objavljenom u *Bogoslovskoj smotri* (25 /1964/, 55–71), prof. Kuničić iznosi brojne zamjerke Häringovoj kristocentričnoj moralici i djelu KZ napose. Prema njegovu mišljenju kristocentrična moralika ne razlikuje dovoljno osobni doživljaj od općih zaslada znanosti i nauke. Kristocentrično poimanje moralke ovu teološku disciplinu lišava naslova znanosti, moral pretvara u subjektivni doživljaj, očituje nedostatke sistematičnosti, boluje od izvjesnog infantilizma i upotrebljava neispravnu terminologiju.

Ovakvoj posve negativnoj ocjeni kristocentrične moralke u Häringovom KZ usprotivio se dr Bono Lekić, profesor moralke na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu, koji je iste godine u reviji *Dobri pastir* (XIII–XIV, 276–285) objavio članak pod naslovom *Desetgodišnjica Häringove moralke (1954–1964)* u kojem iznosi svoja zapažanja o KZ nastojeći istovremeno obeskrijepti Kuničićeve tvrdnje. Poslije toga između njih je iskrsla polemika u koju se potom uključio profesor moralke u Ljubljani dr Štefan Steiner. O svemu tome može se čitati na stranicama *Dobrog pastira* iz 1966. pod naslovom *Dijalog o Häringu* (XV–XVI, 161–203).

Godine 1973., u izdanju Kršćanske sadašnjosti iz Zagreba, pojavio se je prvi svezak hrvatskog prijevoda KZ, a 1974. dr Ivan Fuček, profesor moralke na Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu, objavio je u *Bogoslovskoj smotri* duži osvrt na to djelo pod naslovom *Uz Häringov „Kristov zakon“* (44/1974/, 605–616).

Prošle (1980) godine, u izdanju Kršćanske sadašnjosti, pojavio se je i drugi svezak KZ o kojem je riječ u ovom prikazu.